

VZÁJEMNÁ KORESPONDENCE JAROSLAVA BIDLA A STANISŁAWA ZAKRZEWSKÉHO¹

K VYDÁNÍ PŘIPRAVILI PIOTR BILIŃSKI A MAREK ĎURČANSKÝ

Ač byl Jaroslav Bidlo již za svého života poněkud ve stínu svých známějších kolegů a souputníků Josefa Pekaře, Josefa Šusty, Kamila Krofty a případně i dalších, co do šíře a soustavnosti kontaktů s významnými představiteli polské historiografie mu těžko který z nich mohl konkurovat. Bidlova zprostředkující role v této souvislosti není dodnes zcela doceněna – a přitom její význam možná není menší, než hodnota jeho prací o Jednotě bratrské v polském exilu. Dlužno rovněž podotknout, že síť jeho polských kontaktů nebyla zdaleka omezena na historiky reformace, ale zahrnovala představitele takřka celého chronologického a tematického spektra dobového diskurzu. Jedním z příkladů je i předkládaný soubor korespondence. Na rozdíl od Wacława Sobieského nebo Stanisława Kota, jehož korespondence s Bidlem byla zpřístupněna nedávno,² nepojil ho se Lvovským profesorem a medievistou Stanisławem Zakrzewským společný badatelský zájem – dějiny duchovních proudů reformace. Také Zakrzewského práce inspirovaly k obsiřnějším polemickým textům spíše Bidlovy kolegy zabývající se staršími českými dějinami: Josefa Pekaře³ a jeho žáka Václava Chaloupeckého.⁴ Osobně Zakrzewskému ovšem Bidlo stál mnohem blíže.

Pro účely této edice není třeba osobnost jejího českého protagonisty blíže představovat, protože k němu už existuje poměrně obsáhlá literatura.⁵ Jinak je to ovšem se Zakrzewským, jemuž – nakolik je nám známo – byl coby poslední obsáhlejší text v češtině

¹ Ze strany M. Ďurčanského je tato studie součástí řešení Výzkumného záměru MSM 0021620827 České země uprostřed Evropy v minulosti a dnes, blok V/d: Česká vysokoškolská vzdělanost.

² Piotr BILIŃSKI – Marek ĎURČANSKÝ (edd.), *Korespondencja Stanisława Kota z Jaroslavem Bidlo*, in: *Odrodzenie i Reformacja w Polsce* 52, 2008, s. 239–267.

³ Josef PEKAŘ (rec.), *Stanisław Zakrzewski, Czeski charakter Krakowa za Mieszka I. w świetle krytyki źródeł*, *Český časopis historický* (dále ČCH) 23, 1917, s. 449–453; TYŽ (rec.), *Stanisław Zakrzewski, Przywilej praski r. 1086 ze szczególnem uwzględnieniem Krakowa i granic wschodnich*, ČCH 23, 1917, s. 449–453.

⁴ Václav CHALOUPECKÝ (rec.), *Stanisław Zakrzewski, Bolesław Chrobry Wielki*, ČCH 32, 1926, s. 381–386.

⁵ Starší literaturu k Bidlově osobnosti shrnuje Marek ĎURČANSKÝ, *Jaroslav Bidlo a Gollova škola*, in: Bohumil Jiroušek – Josef Blüml – Dagmar Blümllová (edd.), *Jaroslav Goll a jeho žáci*, České Budějovice – Pelhřimov 2005, s. 439–449, zvl. pozn. 2, a P. BILIŃSKI – M. ĎURČANSKÝ (ed.), *Korespondencja Stanisława Kota z Jaroslavem Bidlo*, s. 242–243. Z prací necitovaných ve výše zmíněné studii o Bidlově vztahu ke Gollově škole uvádíme alespoň Aleš HRABOVSKÝ, *Jaroslav Bidlo jako historik východních dějin*, in: Jiří Kubeš (ed.), *Historie* 2003. Celostátní studentská vědecká konference, Pardubice 2004, s. 233–267; Daniela BRADLEROVÁ – Jan HÁLEK, *Osobní a profesní vztah Milady Paulové a Jaroslava Bidla na pozadí jejich vzájemné korespondence*, in: *Inter laurum et olivam. Z pomocných věd historických XVI*. (Acta Universitatis Carolinae – Philosophica et historica 1–2, 2002), Praha 2007, s. 553–569. Nejnověji k Bidlově osobnosti M. ĎURČANSKÝ, *Jaroslav Bidlo a jeho cesty do Polska*, in: Petr Kaleta – Lukáš Novosad (ed.), *Cestování Čechů a Poláků v 19. a 20. století. Sborník z mezinárodní vědecké konference* (Praha 6.–7. 9. 2007), Praha 2008, s. 143–151; TYŽ, *Jaroslav Bidlo jako osoba veřejná*, in: Dagmar Blümllová a kol. (edd.), *Čas optimismu a ctizádostivých nadějí. Prezentace a reprezentace české vědy a kultury v prvním desetiletí samostatného státu (1918–1929)* (Jihočeský sborník historický, Supplementum 1), České Budějovice 2009, s. 57–66.

věnován nekrolog z pera nikoho jiného než Jaroslava Bidla.⁶ Proto považujeme za nutné uvést alespoň ve stručnosti základní životní data a bibliografické údaje.

Stanisław Zakrzewski se narodil 13. prosince 1873 ve Varšavě.⁷ Dětství a mládí trávil v péči příbuzných, protože brzy osiřel. V letech 1883–1893 studoval na V. gymnáziu ve Varšavě. Po maturitě odjel do Krakova, kde se zapsal na Jagellonskou univerzitu; věnoval se nejprve matematice, později přestoupil na historii. V době studií navštěvoval přednášky předních krakovských historiků: Stanisława Smolky, Wincentyho Zakrzewského, Bolesława Ulanowského, Stanisława Tarnowského a Anatola Lewického. Již v prvním roce studií napsal pod Smolkovým vedením svou první vědeckou práci *O roczniku świętokrzyskim młodszym*. Byl vynikajícím studentem, silně angažovaným nejen v činnosti spolku Akademickie Koło Historyków Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego, ale také socialistické studentské organizace Zjednoczenie.

V r. 1896 zorganizoval zároveň se svým nerozlučným přítelem Waclawem Sobieským slavnost 35. výročí úmrtí Joachima Lelewela, jež měla představovat svéráznou odpověď na slavnostní odhalení pamětní desky konzervativního historika Józefa Szujského. Nejenže se mladí organizátoři nezúčastnili zmíněné slavnosti, o vědeckou záštitu připomenutí Lelewelova výročí navíc nepožádali žádného z krakovských historiků, nýbrž s nimi zne přáteleného varšavského učenice Tadeusze Korzona. Varšavský historik pozvání přijal a poslal k rukám organizátorů příležitostnou přednášku, která byla později otištěna na stránkách časopisu *Kwartalnik Historyczny*. Záležitost s lelewelovskými slavnostmi vyvolala v konzervativním Krakově velké pobouření a udělala Zakrzewskému řadu nepřátel v čele se Smolkou, který vzpurného žáka zbavil vědeckého stipendia a vypudil jej z historického semináře. Zdá se ale, že i přes tak drastickou roztržku se Zakrzewski po třech letech se svým učitelem usmířil a vrátil se do jeho semináře, kde v r. 1900 absolvoval. Jeho doktorská dizertační práce nazvaná *Najdawniejsze dzieje klasztoru cystersów w Szczyrzycu (1238–1382). Przyczynek do dziejów osadnictwa na Podhalu* byla díky přimluvě právního historika Bolesława Ulanowského otištěna v předním vědeckém periodiku *Rozprawy Akademii Umiejętności*. Krátce po získání doktorátu odjel na stipendium do Říma, kde trávil takřka dva roky intenzivní heuristikou v Tajném vatikánském archivu. Pobyt ve Věčném městě jej inspiroval ke dvěma pracím: *Malowidla w podziemnej bazy-*

⁶ Jaroslav BIDLO, *Stanisław Zakrzewski *13. XII. 1873, † 15. III. 1936*, *Ročenka Slovanského ústavu* 9, 1936, s. 135–148.

⁷ Stanisław Zakrzewski se dodnes nedočkal biografie. Ze stávajících prací je třeba zmínit alespoň následující: Przemysław DĄBKOWSKI, *Profesor Stanisław Zakrzewski i jego praca w Towarzystwie Naukowym Lwowskim*, *Lwów* 1936; Józef FELDMAN, *Historyk i obywatel*, *Wiadomości Literackie* 13/42, 1936; Teofil Emil MODELSKI, *Działalność naukowa śp. Stanisława Zakrzewskiego*, *Kwartalnik Historyczny* 50/2, 1936, s. 193–221; Kazimierz TYMIENIECKI, *Stanisław Zakrzewski na tle prądów historiografii współczesnej*, *Marchot* 3/1, 1936, s. 116–131; Kazimierz TYSZKOWSKI, *Stanisław Zakrzewski jako prezes PTH*, *Kwartalnik Historyczny* 50/2, 1936, s. 222–228; Bronisław WŁODARSKI, *Zarys biograficzny (Stanisława Zakrzewskiego)*, in: S. Zakrzewski, *Zagadnienia historyczne*, I, *Lwów* 1936, s. VII–XVI; Stanisław ZAJĄCZKOWSKI, *Działalność pedagogiczna Stanisława Zakrzewskiego*, *Kwartalnik Historyczny* 50/2, 1936, s. 229–234; TYŻ, *Stanisław Zakrzewski 1873–1936*, *Ateneum Wileńskie* 11, 1936, s. 905–944; Jan ADAMUS, *Stanisław Zakrzewski wobec problemu ideologii ustrojowej*, *Przewodnik Historyczno-Prawny* 7, 1937, s. 73–78; Marcełi HANDELSMAN, *Stanisław Zakrzewski (1873–1936)*, *Droga* 16/6, 1937, s. 420–430; Krystyna ŚRENIOWSKA, *Stanisław Zakrzewski. Przyczynek do charakterystyki prądów ideologicznych w historiografii polskiej 1893–1936*, *Łódź* 1956; Maria WIERZBICKA, *Zakrzewski Stanisław*, in: *Słownik historyków polskich*, Warszawa 1994, s. 571–572; Katarzyna BŁACHOWSKA, *Stanisław Zakrzewski (1873–1936)*, in: J. Maternicki – L. Zaskilniak (edd.), *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*, Rzeszów 2007, s. 379–398; Jan TYSZKIEWICZ, *Uwagi o działalności politycznej Stanisława Zakrzewskiego*, in: J. Pisulińska, P. Sierzęga, L. Zaskilniak (edd.), *Historia – mentalność – tożsamość. Miejsce i rola historii oraz historyków w życiu narodu polskiego i ukraińskiego ukraińskiego XIX i XX wieku*, Rzeszów 2008, s. 459–470.

lice św. Klemensa w Rzymie a Opactwo benedyktyńskie św. Bonifacego i św. Aleksego na Awentynie w latach 977–1085.

Po návratu z Itálie začal pracovat na postu adjunkta v kancelári Akademie Umiejętności. V r. 1903 se na Jagellonské univerzitě habilitoval ze středověké historie. O rok později zanechal práce v Akademii a odjel bádát do římských archivů, kam se s přestávkami vracel až do r. 1910. Výsledkem jeho výzkumu bylo shromáždění cenného pramenného materiálu týkajícího se aktivit apoštolského nuncia Caligariho v Polsku. Pro konflikt s edičním ředitelem Akademie Wincentym Zakrzewským ale k tisku sebraného materiálu nedošlo. Stanisław Zakrzewski si uvědomoval obtíže, způsobené narůstajícími konflikty a nestálostí svého zaměstnání v Krakově. Odstěhoval se proto do Lvova, kde v r. 1907 obsadil katedru polských dějin na Univerzitě Františka I. Jeho překvapivá nominace nebyla způsobena intrikami ani protekcí vlivných osob z krakovského prostředí, nýbrž skutečností, že jeho protikandidátem byl historik židovského původu Szymon Askenazy, jenž byl zcela nepřijatelný pro konzervativní lvovské profesory, mj. pro Bronisława Dembińskiego. Přední znalec dějin 18. a 19. století Szymon Askenazy tak kvůli ostrakizmu haličských učenců nestal v čele katedry, kterou získal Zakrzewski.

Mladý historik po převzetí katedry radikálně změnil své politické názory a odvrhl socialismus, aby se beze zbytku oddal aktivitám v Národní straně (Stronniectwo Narodowe), již po mnoho let reprezentoval jako radní města Lvova. V době okupace města Rusy za I. světové války se věnoval vědě a redakci ústředního časopiseckého orgánu polských historiků (*Kwartalnik Historyczny*). Na post jeho redaktora rezignoval v r. 1917 v důsledku konfliktu s předsedou Historické společnosti (Towarzystwo Historyczne) Ludwikem Finkleem. Po znovuzískání nezávislosti Polska se angažoval v publicistické polemice ohledně hlavních tezí knihy Antoniho Chołoniewského *Duch dziejów Polski*, kdy se vedle Michała Bobrzyńskiego stal hlavním kritikem této práce. Ostrá polemika s Chołoniewským a jeho apologety Stanisławem Kutrzebou, Władysławem Konopczyńským a Franciszkiem Bujakem vedla k zásadnímu konfliktu s krakovskou vědeckou obcí.

Poté, co byl Ludwik Finkel v r. 1923 emeritován a odstoupil z funkce předsedy Polské historické společnosti (Polskie Towarzystwo Historyczne), se jeho nástupcem stal Zakrzewski, jenž navrhl rozšíření jejich aktivit na celé území Polska a vytvoření řady regionálních poboček. Díky podpoře varšavských historiků se tento program podařilo realizovat. V r. 1925 lvovský historik publikoval své nejdůležitější dílo věnované biografii krále Boleslava Chrabrého.⁸ Panovníkova osobnost získala v Zakrzewského pojetí monumentální rozměr, byl vykreslen jako nejvýznamnější monarcha středověké Evropy.

Po květnovém převratu r. 1926 se Zakrzewski hlásil ke straníkům maršálka Józefa Piłsudského a stal se jeho horlivým stoupencem.⁹ Svě politické názory publikoval na stránkách lvovských periodik (mj. *Gazeta Poranna*, *Gazeta Wieczorna*, *Kurier Lwowski*). Od samého počátku sanace přijal její metody vládnutí. V r. 1928 byl zvolen senátorem za Nestraničský blok spolupráce s vládou (Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem). V senátu se zabýval různými záležitostmi týkajícími se reformy osvěty a vysokého školství, přičemž úzce spolupracoval s ministrem Januszem Jędrzejewiczem.

⁸ Stanisław ZAKRZEWSKI, *Bolesław Chrobry Wielki*, Lwów 1925, VII + 432 s. Srov. obsáhlou recenzi Václava Chaloupeckého v ČČH 32, 1926, s. 381–396.

⁹ Bidlo k tomu sám podotýkal, že Zakrzewski „náležel mezi horlivé příznivce Piłsudského, a to nepochybně hlavně proto, že více cenil příznivé následky převratu nežli nepříznivé“. J. BIDLO, *Stanisław Zakrzewski*, s. 148.

Po maršálkově smrti publikoval v r. 1935 panegyrik na jeho počest v časopise *Kwartalnik Historyczny*.

Vedle práce v parlamentu se aktivně podílel na oživení aktivit polských historiků organizací celopolských i mezinárodních sjezdů a konferencí. Řadu let přednášel o dějinách Polska na univerzitě ve Lvově a vedl seminář pro talentované studenty. Z jeho žáků patřili mezi nejvýznamnější Ludwik Bazylow, Olgierd Górka, Roman Lutman, Ewa Maleczyńska, Karol Maleczyński, Władysław Semkowicz, Bronisław Włodarski a Stanisław Zajaczkowski. Svým žákům většinou pomohl se začátky vědecké kariéry, otiskl jejich první díla v ediční řadě *Seminarium Historii Polski* a posloužil jim i radou a dobrým slovem ve složitých životních situacích.

Stanisław Zakrzewski zemřel náhle na infarkt 15. března 1935 ve Lvově. Jeho smrt vyvolala v historické obci značný ohlas; množství odborných časopisů otisklo nekrology a obsáhlé vzpomínky na zesnulého. Zakrzewski je dodnes uznáván jako příkladný pedagog a jeden z nejvýznamnějších polských historiků a jeho biografie Boleslava Chrabrého je stále znovu vydávána a citována. Jeho politická činnost byla oproti tomu nestálé povahy, třikrát v životě změnil stranu počínajíc socialisty, přes národovce, až po sanační tábor. Tato radikální evoluce v politických názorech mu díky podpoře aktuálně vládnoucích uskupení umožnila rychlý postup vědecké kariéry. Zvláštní význam měla jeho podpora politiky maršálka Józefa Piłsudského a reforem ministra Janusze Jędrzejewicze, za něž se postavilo jen minimum polských vědců.

* * *

Dopisy Jaroslava Bidla Stanisławu Zakrzewskému jsou uloženy ve Vratislavi: Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu, Dział Rękopisów, sygn. 7343/II, Korespondencja Stanisława Zakrzewskiego z lat 1896–1935. Listy od různých osob. Lit. A–B. Dopisy Stanisława Zakrzewského Jaroslavu Bidlovi jsou uloženy v Masarykově ústavu a Archivu Akademie věd ČR v Praze (dále MÚA), AAV, osobní fond Jaroslava Bidla, kart. 8, inv. č. 737. Korespondence mezi oběma historiky není dochována v úplnosti, byť lze předpokládat, že předkládaná edice zpřístupňuje podstatnou část listů, které si mezi sebou vyměnili. Celkově se jedná o 21 položek, z toho většina (čtrnáct) směřovala od Zakrzewského Bidlovi. Při přípravě edice bylo přihlíženo k zásadám doporučeným v příručce Ivan Špoviček a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

Chronologicky korespondence pokrývá takřka celé období kontaktů obou historiků – podle Bidlovy vlastní vzpomínky se seznámili v r. 1902 v Poznani, kde oba prováděli heuristiku pro své práce.¹⁰ Do konce I. světové války převládala v jejich korespondenci témata související bezprostředně s odbornými zájmy: výměna publikací, jejich recenzování, drobné rešerše. Zajímavým aspektem je obnovení písemných styků v r. 1918, které potvrzuje oživené kontakty mezi českými a polskými historiky v posledním válečném roce.¹¹ K dalšímu oživení kontaktů došlo snad v průběhu Bidlovy cesty po polských univerzitních centrech v r. 1923 a zcela jistě v r. 1926; korespondence z té doby obsahuje

¹⁰ J. BIDLO, *Stanisław Zakrzewski*, s. 148.

¹¹ Srov. Martin KUČERA, *Rakouský občan Josef Pekař*, Praha 2005, s. 243; další zajímavé doklady k tomuto tématu přinese edice Bidlovy korespondence s Janem Ptašnikem v současné době připravovaná do tisku.

zajímavé detaily týkající se IV. sjezdu polských historiků 6.–8. prosince 1925 v Poznani, k jehož organizátorům Zakrzewski náležel, a také k první fázi spolupráce českých a polských historiků v rámci Federace historických společností východní Evropy, jejímž předsedou se stal J. Bidlo po smrti Jana Bedřicha Nováka. V r. 1926 Bidlo inicioval návrh na Zakrzewského členství v Královské české společnosti nauk. Volba proběhla úspěšně a Zakrzewski se Bidlovi záhy odvděčil zajištěním jeho zvolení členem Lvovské vědecké společnosti (Towarzystwo Naukowe Lwowskie). Zakrzewski se také stal jedním z prvních zahraničních členů kulturního odboru Slovanského ústavu zvolených 3. května 1929.¹² V listech se také píše, byť nikoli detailně, o studijních cestách žáků obou historiků (J. Macúrek, B. Włodarski, W. Bandura). Zakrzewski také přispěl do sborníku k Bidlově šedesátce, a to studií rekapitulující otázku tzv. pražského privilegia, již se zabýval takřka od počátku své vědecké dráhy.¹³ Výjimečně se v korespondenci objevují i zcela osobní záležitosti, jako je Zakrzewského prosba o intervenci ve prospěch jeho zetě, zaměstnaného ve varšavské pobočce Škodových závodů – v tomto případě ale pravděpodobně přecenil vliv a reálné možnosti svého pražského kolegy. Výjimku představují také vyjádření k politickým záležitostem; v této souvislosti působí poněkud nečekaně Bidlovy sympatie k sanačnímu táboru artikulované v blahopřání ke zvolení Zakrzewského senátorem.

Bidlo, který Zakrzewského o několik let přežil, měl možnost v nekrologu formulovat svůj celkový pohled na osobnost polského medievisty. V jeho očích měl tedy především následující rysy: „*Můj osobní poměr k Zakrzewskému byl zcela přátelský. Seznámili jsme se r. 1902, když jsme oba dleli několik neděl v Poznani. V každodenním styku s ním poznal jsem v něm člověka velmi bystrého, stále přemýšlejícího o záhadách vědeckých a hledajícího nové cesty k jejich řešení – jak to také činil ve svých plodech literárních. Dopisovali jsme si dosti často o svých potřebách vědeckých a on nikdy neopomenul mi zaslati své publikace. Byl to člověk vážný a upřímný, s nímž bylo možno klidně diskutovati, třebaže se vytrvale držel svého přesvědčení, i když se opíraly o nesprávné nebo nejisté předpoklady. Mluvil a psal apodikticky, imperativně. Ač svým spisem dokázal, že jest obratným a velkorysým syntetikem, plýtvat přece svými silami a časem v nevděčné analýsi.*“¹⁴

1. Zakrzewski Bidlovi.

Lwów, 12. 12. 1906.

Szanowny Panie!

List Pański otrzymałem ze znacznem opóźnieniem a to z powodu, że był adresowany do Krakowa, tymczasem ja już drugi rok jestem we Lwowie.

Niezupełnie dobrze przypominam sobie o co chodzi. W każdym razie w rękopisie tym nie było mowy o braciach czeskich, tylko odnosiły się do historii reformacji (czy synodów). Rękopis ten jest w Akademii i w tym względzie należy się zwrócić do prof. Ulanowskiego,¹⁵ obecnego sekretarza Jeneralnego Akademii.

¹² Ročenka Slovanského ústavu 2, 1929, s. 52; MÚA AV ČR, AAV, fond Slovanský ústav, kart. 15, i. č. 57.

¹³ Srov. starší recenzi J. Pekaře citovanou v pozn. 2.

¹⁴ J. BIDLO, *Stanislav Zakrzewski*, s. 148.

¹⁵ Bolesław ULANOWSKI (1860–1919), polský medievista a editor, profesor dějin polského a kanonického práva na Jagellonské univerzitě v Krakově. V l. 1901–1919 generální sekretář Polské Akademie Umiejętności. Autor mj. prací *O pokucie publicznej w Polsce* (1888), *O zalozeniu i uposazeniu klasztoru benedyktynek w Staniątkach* (1891).

Za wzmiankę w Czasopiśmie Historyckim¹⁶ najpiękniej dziękuję. Przepraszam, że nie mogę się odwzajemnić czeskim listem, ale za to po czesku rozumiem i czytanie czeskich listów nie sprawia mi trudności.

Łącząc serdeczne pozdrowienie i marząc o tem, żeby też raz Waszą piękną Pragę obejrzeć przesyłam koleżeński uścisk dłoni

St. Zakrzewski

2. Zakrzewski Bidlovi.

*Milano, 21. 9. 1908.*¹⁷

W[ielce] Szanowny Panie Kolego!

W tej chwili odebrałem Wasz list, od paru tygodni bawię we Włoszech i dopiero w listopadzie wracam do kraju. W moich Caligariam¹⁸ etc. materiału [...] do protestantów i jak tylko wrócę, nie omieszkam dać Wam jak najdokładniejszą informację.

Serdeczne pozdrowienia przesyła

St. Zakrzewski

3. Zakrzewski Bidlovi.

*Lwów, 4. 11. 1908.*¹⁹

Szanowny Panie Kolego!

Powróciwszy z podróży do Włoch, dowiedziałem się, że Wielce Szanowny Pan pisał do mnie list, który mi wysłano do Włoch (poste-restante), a którego ja nieodebrałem. Sądząc z tego, co mi moja Żona opowiadała, list ten zawierał określone życzenia Pańskie co do Caligarianów, których wydaniem jestem zajęty. Napisałem od razu list do poczty rzymskiej z reklamacją, ale wątpię, żeby to miało jaki skutek. Przeto udaję się do Szanownego Pana Kolegi z prośbą o objaśnienie mnie powtórne, a ja nieomieszkam w miarę możliwości, życzeniom Pańskim odpowiedzieć.

Korzystając z tej sposobności, o ile mi się zdaje ponownie proszę bardzo o współpracownictwo Pańskie w piśmie, którego jestem Redaktorem.²⁰ Jeżeli tego pisma jeszcze Szanowny Pan Kolega nie widział, gotów jestem przesłać zeszyt.

Przesyłając serdeczne pozdrowienie piszę się z wysokim poważaniem

St. Zakrzewski

4. Bidlo Zakrzewskému.

[Praha], 3. 10. 1912.

Szanowny panie kollego!

Serdeczne dzięki za wysłanie książek!

Wasz Bidlo

¹⁶ Nepodařilo se nám zjistit, kterou zmínku měl S. Zakrzewski na mysli.

¹⁷ Datum dle poštovního razítka.

¹⁸ Zakrzewski v Římě sbíral materiál k vydání zpráv papežského nuncia Caligariho, srov. úvod.

¹⁹ Hlavičkový papír „Redakcja miesięcznika „Ateneum Polskie““.

²⁰ Časopis *Ateneum Polskie* zanikl po roce pro nedostatek prostředků.

5. Zakrzewski Bidlovi.

Lwów, 20. 4. 1918.

Szanowny Panie Kolego!

Moja kartka była widocznie tak krótka, że padłem ofiarą nieporozumienia. Obecnie piszę obszerniej.

Ja ustąpiłem z redakcyi Kwartalnika²¹ 1/1 18 po 3 ½ letniem mordowaniu się wydawnictwem podczas wojny. Nie prosiłem więc Was o artykuł o granicy brzeskiej do Kwartalnika – tylko sam zaofiarowałem krótki artykuł o granicy brzeskiej na Wasze ręce do Czasopisu, czy innego naukowego czeskiego pisma.

Obecnie redakcyę Kwartalnika prowadzi Finkel²² z dwoma młodszymi, a to Drem Kipą²³ i Drem Modelskim²⁴. Oczywiście zakomunikuję Im Wasze życzenie, i o rezultacie nie omieszkam donieść. Bardzo bym był obowiązaný, gdybyście raczyli zwrócić uwagę na artykuł mój p. t. „Ideologia ustrojowa”²⁵, który ogłosiłem w 1 numerze tego rocznika (1918) z powodu rozpraw Balzera²⁶, Kutrzeby²⁷ i Chołoniewskiego²⁸.

Ja chciałem Wam koniecznie posłać to, co pisałem w Encyklopedyi.²⁹ Jednak jeżeli napiszecie kartkę do Ulanowskiego, to myślę, że Wam każe posłać egzemplarz.

Bardzo bym był obowiązaný za napisanie mi co to jest historia (Czech?) Nowotnego³⁰ – czy to jest rzecz większej wartości.

Z serdecznem koleżeńskiem pozdrowieniem i uściskem ręki

St. Zakrzewski

²¹ Jedná se o Kwartalnik Historyczny, dodnes ústřední časopis polské historické obce.

²² Ludwik FINKEL (1858–1930), polský historik zaměřený na novověké dějiny, tvůrce bibliografie polské historie. V l. 1911–1912 rektor Lvovské univerzity. Autor mj. prací *Marcin Kromer, historyk polski XVI wieku* (1883), *Elekcja Zygmunta I* (1910), *O sprawie udziału lenników w elekcjach jagiellońskich* (1913).

²³ Emil KIPA (1886–1958), polský historik zaměřený na dějiny 18. a 19. stol. Působil nejprve ve Lvově, poté v diplomatických službách, generální konzul v Hamburku; aktivní zednář, po II. světové válce profesor varšavské univerzity. Autor prací *Fryderyk Gentz a Polska* (1911), *Ks. Hugo Kollataj* (1912), *Austria a správa polska v roku 1809* (1952) aj.

²⁴ Teofil Emil MODELSKI (1881–1967), Lvovský medievista, profesor univerzity ve Vlně, Lvově a Bratislavě, vedoucí redaktor časopisu *Kwartalnik Historyczny*.

²⁵ Vyšlo také jako samostatná publikace: Stanisław ZAKRZEWSKI, *Ideologia ustrojowa*, Lwów 1918. Článek byl součástí diskuse o příčinách rozpadu polské státnosti v 18. století. Přinesl o ní nepodepsanou zprávu ČCH 24, 1918, s. 363–364, podle níž Zakrzewski hájil hledisko tzv. krakovské historické školy, tj. důraz na příčiny vnitřní a nikoli zahraničněpolitické povahy.

²⁶ Oswald BALZER (1858–1933), polský právní historik, rektor Lvovské univerzity, vedoucí redaktor časopisu *Kwartalnik Historyczny*, ředitel Archiwum Krajowego Aktów Grodzkich i Ziemskich ve Lvově. Často se angažoval ve veřejných otázkách, např. v polemikách s Teodorem Mommsenem ohledně Slovanů, v pohraničním sporu s Maďary o „Morské Oko“ nebo jako obránce autonomie vysokých škol před snahami sanančních vlád. Autor mj. prací *Geneza trybunalu koronnego* (1886), *Genealogia Piastów* (1895), *O następstwie tronu w Polsce* (1897), *Rewizja teorii o pierwotnym osadnictwie w Polsce* (1898), *Królestwo Polskie 1295–1370* (1919–1920).

²⁷ Stanisław KUTRZEBA (1876–1946), polský právní historik, editor, archivář, rektor Jagellonské univerzity, generální sekretář a posléze předseda Polské Akademie Umiejętności. Autor mj. prací *Sądy ziemskie i grodzkie w wiekach średnich* (1901–1902), *Męzobójstwo w prawie polskim XIV i XV wieku* (1907), *Historia ustroju Polski w zarysie*. *Korona* (1905), *Historia źródeł dawnego prawa polskiego* (1925–1926).

²⁸ Antoni CHOŁONIEWSKI (1872–1924), publicista, historiosof a šéfredaktor časopisů *Głos Narodu* a *Zmartwychwstanie*. Autor věhlasné knihy *Duch dziejów Polski* (1917) polemizující s názory krakovské historické školy.

²⁹ Miněna *Encyklopedya Polska*, vydávaná Akademií Umiejętności w Krakowie.

³⁰ Václav NOVOTNÝ (1869–1932), český historik, profesor českých dějin pražské univerzity. Patřil k tzv. Gollově škole, ale byl více ovlivněn realismem T. G. Masaryka. Autor mj. zásadních prací o Janu Husovi a čtyř svazků *Laichterovy rady Českých dějin*, I/1–4 (1912–1937).

6. Zakrzewski Bidlovi

[Lwów], 23. 4. 1918.

Szanowny Kolego!

Wreszcie udało mi się od jednoho z Uczniów wydostać můj artykuł w Encyklopedii³¹ – Posyłam go z ochotą, gdyż každemu jest przyjemnie, gdy wie, že w tych czasach Ktoś chce pracę Jego przeczytać. Bardzo będę obowiazany, gdy mi przyszlecie którą ze swych prac.

Co do mej roboty zawracam [?], že wydanie z cytatami w szerszym zakresie (može do r. 1241) ukaže się w osobnem wydaniu.

Z serdecznem pozdrowieniem

St. Zakrzewski

7. Bidlo Zakrzewskému

Warszawa, 7. 6. 1923.

Srdečný pozdrav a vzpomínku posílám Vám a uctivé poručení Vaši velectěné paní choti.³²
Váš

Bidlo

8. Bidlo Zakrzewskému

Praha, 9. 3. 1926.

Milý pane kolego!

Přijměte můj upřímny dík za Vaši knihu, kterou jsem před několika dny obdržel, a také za Vaši laskavou intervenci stran Pamětníku³³, který mě také šťastně došel. O Vaši knize napiši referát v Časopise Matice Moravské a o Pamětníku v Čas[opise] Česk[ého] Musea.

Obsah Pamětníku je velmi bohatý a rozmanitý, ale chybí mu takové celkové referáty, jaké byly v Pamětníku 3. sjezdu³⁴. Zajímavá jest veliká změna jmen. Z nových jmen jsou mi některá naprosto neznámá. Je mi nápadné, že tam nenalézám Kota³⁵,

³¹ Stanisław ZAKRZEWSKI – Fryderyk PAPÉE, *Encyklopedia polska. V/1 Historia polityczna Polski, cz. 1. Wieki średnie*, Kraków 1920.

³² Pohlednice jistě souvisí s Bidlovou cestou po polských univerzitních centrech v r. 1923, kdy byl pověřen zajištěním nákupu odborné literatury pro knihovnu historického semináře pražské univerzity i pro další knihovny. Při této příležitosti se jistě setkal i se Zakrzewským. Srov. M. ĐURČANSKÝ, *Jaroslav Bidlo a jeho cesty do Polska*, s. 150.

³³ *Pamětník IV powszechnego zjazdu historyków polskich w Poznaniu 6–8 grudnia 1925*, Lwów 1925.

³⁴ *Pamětník III zjazdu historyków, urządzanego przez Towarzystwo historyczne lwowskie w dniach 4, 5 i 6 czerwca 1900, I–II*, Kraków 1900–1901.

³⁵ Stanisław KOT (1885–1975), polský historik kultury a vzdělání, vedoucí redaktor časopisu *Reformacja w Polsce*; jeho katedra na Jagellonské univerzitě byla stoupenci Piłsudského v r. 1933 zrušena. Působil také jako lidovecký politik, posléze ministr v exilové vládě generála Władysława Sikorského a polský velvyslanec v Moskvě a Římě. Autor mj. prací *Andrzej Frycz Modrzewski. Studium z dziejów kultury polskiej wieku XVI* (1919), *Ideologia polityczna i społeczna Braci Polskich zwanych arianami* (1932), *Polska Złotego Wieku wobec kultury zachodniej* (1930), *Historia wychowania* (1926), *Listy z Rosji do gen. Władysława Sikorskiego* (1955).

Handelsmana³⁶, Dembińskiego³⁷, Koneczného³⁸ a ještě jiné. Zajímalo by mě vědět, proč?

Vaši knihu jsem hned dal ke čtení jedné mé žákyni, která píše seminár[ní] práci. Až ona bude hotova, pustím se do ní já sám.

Kdybyste si přál nějakou naši publikaci, napište mi, já se postarám, abyste ji dostal. Máte Novotného, České dějiny? Vychází právě 2. svazek. 1. a 3. již vyšel.³⁹

S upřímným přátelským pozdravem

Váš oddaný

Bidlo

Četl jsem s velikou radostí, že Jste byl na schůzi Polsko-československého towarzystwa ve Lvově.

9. Zakrzewski Bidlovi

Lwów, 12. 3. 1926.

Kochany Panie Kolego!

Otrzymałem list z daty 9/III i za łaskawe słowa uprzejmie dziękuję. Dzieła Nowotnego rzeczywiście nie mam, choć znaczne partje jego czytałem. Bardzo będę wdzięczny, jeśli to dzieło otrzymam i napiszę wówczas o niem obszernie do „Kwartalnika”.

Gdy Pan już napisze do Čas[opisu] Maticy Morawské i do Čas[opisu] Českeho Musea – bardzo będę prosił o odbitki; nie mam dotąd niestety „Časopisa Maticy Morawské”. Chętnie bym kupił obydwa komplety „Časopisa Maticy” i Časopisu Historického, gdyby te komplety można bylo dostać za cenę zniżoną, o co zresztą będę się starał także przez tutejszy Konsulat.

To, co Pan Kolega pisze o „Pamiętniku naszego IV Zjazdu”, jest słuszne, ale proszę uwzględnić przy łaskawem omawianiu następujące momenty, które dla nas miały znaczenie:

1. Nie chcieliśmy (i to na podstawie uchwały) powtarzać doświadczeń dawniejszych i umieszczać zbyt wielu programów.
2. Woleliśmy zebrać to wszystko w referatach Finkla i Konopczyńskiego, którzy zestawili habet, a zwłaszcza debet

³⁶ Marceľi HANDELSMAN (1882–1945), polský historik židovského původu, profesor obecných dějin na varšavské univerzitě. Ač politicky spojený se sanací, odsoudil Brestský proces a omezování autonomie vysokých škol. V době druhé světové války byl vydán do rukou gestapa a zemřel v koncentračním táboře. Autor mj. prací *Rezydenci napoleońscy w Warszawie* (1915), *Rozwój narodowości nowoczesnej* (1924), *Adam Czartoryski, I–III, (1948–1950), Historyka. Zasady metodologii i teorii poznania historycznego* (1921).

³⁷ Bronisław DEMBINSKI (1858–1939), polský historik novověkých dějin, profesor univerzity ve Lvově, Varšavě a Poznani; původem ze zemanské rodiny, poslanec vídeňského parlamentu. Autor mj. prací *Papierstwo wobec upadku Polski* (1893), *Leon XIII wobec prądów współczesnych* (1893), *Rosja a rewolucja francuska* (1896), *Stanisław August i książę Józef Poniatowski w świetle własnej korespondencji* (1904).

³⁸ Feliks KONECZNY (1862–1949), historik a historiosof, tvůrce teorie války civilizací, divadelní kritik. Pracovník Jagellovské knihovny a dlouholetý redaktor časopisu *Świat Słowiański*; posléze vedoucí katedry dějin Východní Evropy na Univerzitě Stefana Batoryho ve Vilně. Autor mj. prací *Dzieje Rosji* (1917), *Dzieje Polski* (1902), *O wielość cywilizacji* (1935), *Jagiello i Witold* (1893).

³⁹ Václav NOVOTNÝ, *České dějiny, I/1, Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha*, Praha 1912; TÝŽ, *České dějiny, I/2, Od Břetislava I. do Přemysla I.*, Praha 1913; TÝŽ, *České dějiny, I/3, Čechy královské za Přemysla I. a Václava I. (1197–1253)*, Praha 1928; TÝŽ, *České dějiny, I/4, Rozmach české moci za Přemysla II. Otakara (1253–1271)*, Praha 1937. Bidlo se patrně zmýlil v číslování svazků, zůstal ale konsekventní co do vysokého hodnocení Novotného díla, které označil za největší výkon „první české generace historické, vyšlé z první historické školy české univerzity, dílo, které jest ctí celé této školy“. Srov. Bidlovu recenzi prvních dvou svazků Českých dějin v Časopise českého muzea 88, 1914, s. 191–197.

3. i w tym celu za najważniejszą uchwałę Zjazdu uważamy wszyscy zorganizowanie Stałej Delegacji Zjazdu. Delegacja ta ma czuwać nad wykonaniem uchwał Zjazdu; ma się zbierać na sesję raz do roku, a nadto Delegacja ta ma także czuwać nad racjonalnym podziałem pracy między Główne Miasta. Pewne ważniejsze zadania naukowe już porozdzielano, a więc „Monum[enta] Poloniae Hist.” ma wydawać Kraków; Acta Tomicianiana – Poznań; Akta XIX–XX w. – Warszawa; Akta XVII w. – Lwów; Rzeczy Polsko-Litewskie – Wilno.

Skład Delegacji jest oparty o Główny Zarząd Polskiego Tow[arzystwa] Histor[ycznego] z udziałem Delegatów najważniejszych naukowych instytucji.

Prócz powyższego, gdy idzie o charakter książki, proszę jeszcze uwzględnić zasadniczy referat „rewindykacyjny” Kuntzego⁴⁰, który daje pogląd na przewrót w warunkach nowej pracy historycznej.

Następny Zjazd odbędzie się za lat 5, i będzie miał zadania ograniczone; obecnie zaś po 25 latach, które upłynęły od Zjazdu w r. 1900, nie chcieliśmy nikomu zamykać ust, natomiast pragnęlibyśmy zebrać jak najwięcej opinii, właśnie dlatego by stała Delegacja miała dość materiału. W Zjeździe wzięło czynny udział daleko więcej historyków niż w Zjazdach poprzednich. Dembiński był prezesem Zjazdu, z referatem się spóźnił, gdyż był przedtem w Ameryce. Prof. Kot miał referat na Zjeździe (Grotius i Polska), do książki się spóźnił. Handelsman ma w księdze dwa referaty, Konieczny – jeden. Naogół mogę powiedzieć, że na listę Zjazdu zapisali się wszyscy, był także i Askenazy⁴¹ – choroba Żony nie pozwoliła Mu przyjechać.

Ściskam serdecznie dłoń Pańską

St. Zakrzewski

10. Zakrzewski Bidlovi

Lwów, 26. 10. 1926.

Szanowny i Kochany Panie Kolego!

Kartkę z 24 b. m. otrzymałem dzisiaj, i zaraz na nią odpisuję, choć kilku (dwóch) wyrazów istotnych nie mogłem wyczytać, a nie chciałem nikogo prosić o pomoc. Wziąłem do ręki Wasze „Výroční zpráva“, ale i te nie pomogły mi do odcyfrowania Pańskiej paleografii.

Oto daty, zresztą bardzo skromne: Stanisław Zakrzewski, dr. filozofji, zwyczajny profesor historii Polski na Uniw. Lwowskim (od r. 1913), prezes Polskiego Towarzystwa Historycznego (od r. 1923); czynny członek Towarzystwa Naukowego we Lwowie (od r. 1921); w r. 1908 redagowałem „Ateneum Polskie”; redaktor Kwartalnika Historycznego (w latach 1914–1917); korespondent Polskiej Akademji (od r. 1919).

Ur[odzony] w Warszawie w r. 1873; habilitowany w Krakowie w r. 1903, we Lwowie od 1905, profesor nadzw[yczajny] od r. 1907.

⁴⁰ Edward KUNTZE (1880–1935), polský historik a knihovník, ředitel univerzitní knihovny v Poznani a Jagelonské knihovny v Krakově.

⁴¹ Szymon ASKENAZY (1865–1935), polský historik novověkých dějin, profesor lvovské univerzity, původem z bohaté židovské rodiny. Autor mj. prací *Przymierze polsko-pruskie* (1900), *Dwa stulecia XVIII i XIX* (1910), *Książę Józef Poniatowski 1763–1813* (1905), *Lukasiński* (1908), *Napoleon a Polska* (1919); wydawatel cenné odborné ediční řady *Monografie z zakresu Dziejów Nowożytnych*.

Daty bibliograficzne; rozprawy co ważniejsze

- I. 1–6. W rozprawach Wydziału Histor. Filozof. Akademii szereg rozpraw poświęconych czasom piastowskim: a) Najdawniejsze dzieje klasztoru cystersów w Szczyrzycu (1238–1382); b) Studja nad bullą z r. 1136; c) Nadania na rzecz Chrystjana biskupa pruskiego 1217–1224; d) Opactwo św. Aleksego na Awentynie (983–1002); e) Ossjak i Wilten (Legenda o pochowaniu Bolesława II Śmiałego); f) *Analecta Cisterciensia* (Kalendarz Łądzki [?] z komentarzem)
- II. 7. *Zagadnienia Historyczne*. Lwów 1908. Jest to zbiór rozpraw – odczytów i wykładów. str. 222. Za pół roku wyjdzie drugie wydanie
- III. 8–15. Długi szereg rozpraw w *Kwartalniku Historycznym*, z których wymieniam najważniejsze, z historii polsko-czeskiej 8) „Piast-Przemysłida”; 9) „Czeski charakter Krakowa”; 10) „Śląsk i Morawy za Mieszka I”, a nadto 11) „Źródła podań tyniecko-wiślickich”, str. 138, nadto z historiografii: 12) Ideologia ustrojowa (wywołała ona dłuższe odpowiedzi Balzera i Bobrzyńskiego); 13) „Historjografia polska wobec wznowienia państwa”; 14) obszerna charakterystyka „Stanisława Smolki” a z osobna, nie w *Kwartalniku* także 15) bardzo obszerna charakterystyka działalności „Tadeusza Wojciechowskiego” w II wydaniu Jego „*Szkiców z XI w.*”
- III. [!] w pracach Lwowskiego Towarzystwa Naukowego: 16) Opis grodów i terytoriów na północ od Dunaju; 17) Najdawniejsza bulla dla Polski (Dagome iudex); 18) Bolesław Szczodry (Śmiały) – próba portretu.
- IV. w *Encyklopedji Historji Politycznej Akademii*: 19) Dzieje Polski do r. 1194. str. 140
- V. w *Warszawskim Przeglądzie Historycznym*: 20) Nad Wieprzem i Bugiem, z historii osadnictwa; i 21) Wpływ sprawy ruskiej na państwo polskie w XIV w.
- VI. osobno 22) „Polacy i Rusini na Ziemi Czerwieńskiej w Przeszłości” (Lwów 1909); 23) „Mieszko I” jako budowniczy Polski. Warszawa 1921. str. 192; 24) „Bolesław Chrobry Wielki”, którego Wam posłał.

Nie wymieniam rozpraw mniejszych, recenzji i komunikatów przedstawionych Akademii i Towarzystwu Naukowemu, i Historycznemu; będzie tego z pół-setki, jeśli nie więcej. Jakoś nigdy nie mogę się zebrać, by to wszystko porządnie spisać.

Ogromnie jestem ciekawy, czy prace Zjazdu Poznańskiego wywołają w Waszych czasopisach ocenę. Ten Zjazd pożał mi dobry rok czasu. Za pół roku wyjdzie z druku dyskusja na Zjeździe, wyda ją Tyszkowski⁴², jako sekretarz. Bardzo się ucieszyłem, czytając recenzję Chaloupeckiego w ostatnim zeszycie *Časopisu*⁴³. Czy Pan już dostał z Warszawy zaproszenie (zapytanie) na Konferencję historyków Wschodniej Europy i Słowian [?]

Serdecznie dziękuję za pamięć z mocnym uściskiem dłoni

St. Zakrzewski

⁴² Kazimierz TYSZKOWSKI (1894–1940), polský historik, kustod Biblioteky Ossolińských ve Lvově a redaktor časopisu *Kwartalnik Historyczny*. Zabýval se dějinami raného novověku, autor mj. prací *Poselstvo Lwa Sapiěhy z Moskwy z 1610 r.* (1927), *Wojna o Smoleńsk 1613–1615* (1932).

⁴³ Srov. pozn. 4.

11. Zakrzewski Bidlovi

Lwów, 30. I. 1927.

Wielce Szanowny Panie Profesorze!

Przed paru dniami otrzymałem z „Král[ovské] České Společnosti N[auk]” zawiadomienie o wyborze na członka zagranicznego.⁴⁴ Ceniąc sobie wysoko otrzymane odznaczenie, poczuwam się do obowiązku wyrażenia Panu Profesorowi, jako inicjatorowi, gorącej koleżeńskiej wdzięczności.

Z wysokiem poważaniem

St. Zakrzewski

12. Bidlo Zakrzewskému

Praha, 30. 3. 1927.

Milý pane kolego!

Před několika dny jsem obdržel zprávu od Towarzystwa Naukowego, že jsem byl zvolen za činného člena. Myslím, že se nemýlím, jestliže Vás pokládám za vlastního původce této pocty, které si velice vážím, a proto dovoluji, abych Vám za ni srdečně poděkoval.

Jsem Vám také velikými díky zavázán za pomoc a podporu, kterou Jste poskytoval mému žákovi Macůrkovi⁴⁵. Víím od něho, že Jste mu dal do Varšavy velmi pochlebné doporučení. Nemohu Vám dobře vyjádřit, jak mě těší Vaše laskavost a uznání. Z Vašich sympatií, které Jste mu projevil, soudím také, že se Macůrek choval tak, jak bylo v mých intencích. Mám naději, že v něm roste velice dobrý pěstitel vědeckých styků česko-polských. Mám-li já o to nějakou zásluhu, patří jistě i Vám z ní podíl veliký.

Poněvadž letos přednáším o dějinách polabských Slovanů, prostudoval jsem Vašeho Boleslava Chrabrého a našel jsem v něm mnoho poučení. Napíši o něm recenzi, jakmile dokončím své Dějiny Slovanstva⁴⁶, které teď pracuji. Prof. Weingart⁴⁷ [t[otiž] připravuje souborné dílo o Slovanstvu, kde moje práce bude tvořit 1. kapitolu – ovšem asi o 15 tiskových arších. Poněvadž musím se ohlížeti stále na svou nemoc, absorbuje mě nyní tato práce úplně, a proto na článek, jaký bych chtěl věnovati Vaši práci, mi nezbyvá času ani sil.

Vydal Jste 2. vydání svých „Zagadnień“, můžete-li mi věnovati exemplář, tedy bych o něj prosil.

Až skončím své Dějiny Slovanstva, chci pokračovati v Dějinách Jednoty bratrské v Polsku.

S upřímným přátelským pozdravem

Váš

Bidlo

⁴⁴ Návrh na zvolení S. Zakrzewského zahraničním členem Královské české společnosti ze 3. listopadu 1926 je psán rukou J. Bidla a spolupodepsán Gustavem Friedrichem a Václavem Novotným. Zakrzewski za oznámení o zvolení poděkoval listem datovaným ve Lvově 30. ledna 1927. MÚA AV ČR, AAV, fond KČSN, kart. 26, i. č. 43.

⁴⁵ Josef MACŮREK (1901–1992), český historik, profesor brněnské univerzity, žák Jaroslava Bidla. Autor množství prací z dějin slovanských národů a zvláště Polska, mj. *Dozvuky polského bezkráloví z r. 1587* (1929), *Dějiny polského národa* (1948), redaktor syntézy *Češi a Poláci v minulosti*, I (1964).

⁴⁶ Jaroslav BIDLO, *Dějiny Slovanstva*, Praha 1927.

⁴⁷ Miloš WEINGART (1890–1939), český jazykovědec a slavista, profesor Univerzity Komenského a Univerzity Karlovy, autor mj. prací *Slovanská vzájemnost* (1926), *Rukověť jazyka staroslovanského*, I–II (1937).

13. Zakrzewski Bidlovi

Lwów, 23. 4. 1927.

Szanowny Panie Kolego!

Dziękuję za list ostatni. Ja sam ucieszyłem się bardzo, gdy nasze Tow[arzystwo] Naukowe powołało Pana w skład swych Członków. Towarzystwo Historyczne na Walnem Zgromadzeniu dnia 9 kwietnia zamianowało prof. Golla⁴⁸ członkiem honorowym. Z zagranicznych dotąd są tylko Lood [?] i obecnie Bourgeois⁴⁹. Od dra Mackeho⁵⁰ otrzymuję z Warszawy kartki, jest to b. sympatyczny młody człowiek. Mój Włodarski⁵¹ jest powolniejszy, ale swoje zrobi, choć pomału.

Wiele pozdrowień i serdeczny uścisk dłoni przesyła

St. Zakrzewski

14. Zakrzewski Bidlovi

Lwów, 5. 7. 1927.

Kochany Kolego i Przyjacielu!

Z wielkim żalem odebrałem Wasz list przed 2 tygodniami z wyjaśnieniem, dlaczego nie możecie przyjechać do Warszawy. Obecnie, po konferencji, jeszcze bardziej żaluję, że Was nie było. Konferencja naprawdę się udała, co tem przyjemniej stwierdzić, że jej sukces zawdzięczamy zupełnemu braterstwu broni czeskiej i polskiej. Wszyscy się cieszymy, że prezesem nowego „Związku” został J. B. Novak⁵² i spodziewamy się, że pod Jego prezesurą „Związek” będzie się dobrze rozwijał. Generalnym Sekretarzem został na razie Rutkowski (Poznań); do Zarządu Związku weszli Novak, Šišič⁵³, Melich⁵⁴, Florowski⁵⁵,

⁴⁸ Jaroslav GOLL (1846–1929), český historik, básník a politik, profesor obecných dějin na pražské univerzitě. Jeho vůdčí role coby tvůrce moderní české historické školy je v posledních letech zpochybňována. Jeho polonofilství nalezlo svůj výraz mj. v monografii *Čechy a Prusy ve středověku* (1897); učitel Jaroslava Bidla.

⁴⁹ Émile BOURGEOIS (1857–1934), francouzský historik, profesor novověkých dějin na Sorbonně zaměřený na 17. století. Autor mj. prací *Manuel historique de politique étrangère, I–II* (1892–1898), *Le Grand siècle: Louis XIV, les arts, les idées* (1896), *Les sources de l'histoire de France: le XVIIe siècle (1610–1715)* (8 svazků, 1913–1935, společně s Louistem André).

⁵⁰ Patrně mině Josef Macůrek.

⁵¹ Bronisław WŁODARSKI (1895–1974), polský historik, po válce profesor toruňské univerzity. Autor mj. prací *Rywalizacja o ziemię pruskie w połowie XIII wieku* (1958), *Polityczne plany Konrada I księcia mazowieckiego* (1971), redaktor monografie *Chronologia polska* (1957).

⁵² Jan Bedřich NOVÁK (1872–1933), český historik a archivář, 1916–1933 ředitel zemského archivu v Praze. Až do své smrti první předseda Federace historických společností východní Evropy. Podílel se na přípravě edičních řad *Monumenta vaticana res gestas bohemicas illustrantia* a *Sněmy české*, autor mj. monografie *Rudolf II., a jeho pád* (1935).

⁵³ Ferdo ŠIŠIČ (1869–1940), chorvatský historik a politik, profesor chorvatských dějin na univerzitě v Zářebu. Autor mj. monografií *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara* (1925), *Povijest Hrvata za kraljeva iz doma Arpadovića 1102–1301* (1944).

⁵⁴ János MÉLICH (1872–1964), maďarský slavista, profesor budapešťské univerzity. Spolupřítelce etymologického slovníku maďarštiny, autor mj. práce o starém zeměpisném názvosloví Uherska *A honfoglaláskori Magyarország* (1929).

⁵⁵ Antonij Vasiljevič FLOROVSKIJ (1884–1968), ruský historik, od r. 1923 působící v Československu; profesor Ruské svobodné univerzity v Praze, po r. 1945 profesor Filozofické fakulty UK. Zabýval se sociálními a hospodářskými dějinami Ruska 18. století, později česko-východoslovanskými vztahy v raném novověku. Autor mj. *Iz istorii jekaterinskoj Zakonodatel'noj komisii 1767 g. Vopros o krepostnom prave* (1915), *Čechi i vostočnyje Slávjane, I–II* (1935–1947), *Česko-ruské obchodní styky v minulosti* (1954).

Korduba⁵⁶, ja i Rutkowski⁵⁷. Novak został wybrany jednomyślnie. 2 miejsca wolne jeszcze zarezerwowane dla Rosji Sowieckiej i Rumunji. Redaktorem został Handelsman, Redaktorem Słownika – Bujak⁵⁸.

Włodarski wrócił przed 2 dniami, bardzo sobie chwali pobyt w Pradze i Waszą dlań życzliwość. Zapoznał się dobrze z literaturą mało u nas dostępną i sądzą, że da wcale interesującą rozprawę dla stosunków Polski z Czechami, zwłaszcza w latach 1270–1296⁵⁹ mniej więcej. Dziękuję Wam serdecznie za ułatwienie Włodarskiemu pobytu i samo stypendjum. Życzę na trwałe powrotu do zdrowia.

Uścisk dłoni

St. Zakrzewski

15. Bidlo Zakrzewskému

Praha, 26. 3. 1928.

Milý příteli!

Přijměte ode mě upřímné blahopřání k Svému zvolení za senátora. Těší mě nejen, že Vy Jste byl zvolen, nýbrž i že zvítězil Piłsudski. Vaši realisté jsou mi důležitější, nežli strany pravé, ač tyto jsou snad trochu čechofilštější. Posílám Vám svoji knihu „Dějiny Slovanstva“. S pozdravem

Váš

Bidlo.

16. Bidlo Zakrzewskému

Praha, 20. 12. 1928.

Milý příteli!

Způsobil Jste mi velikou radost a pokládám to za veliké vyznamenání, že Jste mi projevil své přátelství blahopřáním k mým 60. narozeninám a zvláště pak svým zajímavým článkem, vydaným v mém „Sborníku“.⁶⁰ Přijměte za to mé vřelé díky a ujištění, že si toho velice vážím. Váš článek má velikou důležitost tím, že ukázal (nehledě k předešlým Vaším pracím sem hledícím) na nový, a to přirozenější způsob řešení problému, nežli jakého bylo užíváno u nás až dosud. Kdežto dřívější Vaše práce mohly na někoho [!] vzbuditi domněnku, že jednáte z pohnutek polsko-patriotických, teď je zcela jasné, že tu jde o jinou vědeckou koncepci – a tuto já pokládám za přirozenější nežli starší. Mně vždycky se nelíbil ten Styr a Bug tak daleko na východě. Krakov jsem připouštěl jako velmi pravdě podobný, ale

⁵⁶ Myron KORDUBA (1876–1947), ukrajinský historik a publicista, absolvent vídeňské univerzity. Po r. 1920 působil jako profesor gymnázia ve Lvově, od r. 1929 na varšavské a 1940 lvovské univerzitě. Autor mj. prací *Pivnično-zachidna Ukrajina* (1917), *La littérature historique soviétique-ukrainienne. Compte-rendu 1917–1931* (1938).

⁵⁷ Jan RUTKOWSKI (1886–1949), polský historik hospodářských dějin, profesor poznaňské univerzity, vedoucí redaktor časopisu *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych*. Autor mj. prací *Zarys gospodarczych dziejów Polski w czasach przedrozbiorowych* (1923), *Podział dochodów w żupach ruskich za panowania Zygmunta Augusta* (1927), *Wokół teorii ustroju feudalnego w Polsce* (1982).

⁵⁸ Franciszek BUJAK (1875–1953), polský historik hospodářských a sociálních dějin, knihovník a archivář. Docent Jagellonské univerzity a profesor lvovské univerzity. Autor mj. prací *Studia nad osadnictwem Małopolski* (1905), *Drogi postępu chłopu polskiego* (1925), *Historia stosunków gospodarczych* (1906), *Studia społeczno-geograficzne* (1925). *Słownikiem* je míněn *Slovník slovaných starožitností* – jeden z prvních projektů Federace historických společností východní Evropy.

⁵⁹ Bronisław WŁODARSKI, *Polska i Czechy w II połowie XIII i początkach XIV wieku (1250–1306)*, Lwów 1931.

⁶⁰ Stanisław ZAKRZEWSKI, *Východní hranice privilegia pražského z roku 1086*, in: Miloš Weingart – Josef Dobiáš – Milada Paulová (red.), *Z dějin východní Evropy a Slovanstva*. Sborník věnovaný Jaroslavu Bidlovi, profesorů Karlovy univerzity, k šedesátým narozeninám, Praha 1928, s. 194–208.

Styr a Bug ne. Ted' jsem na cestě k Vám, t. j. k Vašemu názoru. Vy sám ovšem uznáváte, že všecko vyřešeno ještě není, ale Vy ještě při své veliké znalosti středověkých pramenů jistě ještě podáte nová vysvětlení. K tomu Vám přeji mnoho zdaru!

S vřelým pozdravem Váš

Bidlo

17. Zakrzewski Bidlovi

Lwów, 20. 9. 1933.

Wielce Szanowny i Kochany Kolego!

Pišu z Warszawy, ale wracam już do Lwowa. Przepraszam, że nudzę mą osobistą sprawą, ogromnie mi jednak zależy na niej.

Przypominam ją wkrótce: Zięc mój, inżynier Zimny Witold, pracuje w firmie „Polskie Zakłady Skody” – spółka akcyjna na Okęciu w Warszawie, przedtem zaś pracował w centralnym biurze „Polskie Towarzystwo Zakładów Skody”. Wogóle jest zatrudniony w tych przedsiębiorstwach w Polsce od marca r. 1928, w Czechach zaś w samej Pradze od stycznia 1925 r.

Prosiłem Was w Warszawie, o ile jest możliwe, o poparcie inżyniera Zimnego u dra Karola Loewensteina, generalnego dyrektora Zakładów Skody.

Inż. Zimny ma żonę i dziecko, warunki materjalne ma bardzo ograniczone; chodило by więc o polepszenie tych warunków, ewentualnie o uzyskanie dlań wyższego stanowiska, na co mojem zdaniem w pełni zasługuje. Jego naczelnym tutaj dyrektorem jest inżynier Tadeusz Heyne i właśnie idzie o to, by u dyr. Heynego wyjednać dla Zimnego poparcie.

Inż. Zimny jest wogóle z pracy 8-letniej w Zakładach Skody zadowolony, i zawsze tylko od Niego slychałem pochwały dla kierunku przedsiębiorstwa, któremu zawdzięcza wyrobienie fachowe i życiowe.

Nie chciałem również, byście źle zrozumieli moje wstawiennictwo: robię to jako Ojciec w stosunku do Was jako tyloletniego przyjaciela. Oczywiście gdyby to było dla Was trudnem – to tego nie róbcie, gdyż nie chciałbym by moja prośba była zrozumiana jako szukanie opieki zagranicą. Jednak dobrze będzie jeżeli Czech pomoże Polakowi w sprawie słusznej.

Raz jeszcze przepraszam za nudzenie i ściskam dłoń Waszą serdecznie

Stanisław Zakrzewski

18. Zakrewski Bidlovi

S. l., s. d.⁶¹ [říjen 1933?]

Zięc mój, inżynier Zimny Witold, pracuje w Warszawie w zakładach Skody na Okęciu.

Poniawaž opinję ma dobrą i pracuje już szereg lat, pozvalam sobie prosit' o zvrócenie na Niego uwagi gener. dyr. dra Loewensteina, idzie o polepszenie warunków i o mianowanie Go prokurentem. W Warszawie działają dyr. Baxant, dyr. Fiala⁶² i dyr. Hromatko⁶³.

⁶¹ Vizitka se Ivovskou a varšavskou adresou („Dom Poslów i Senatorów”) Zakrzewského.

⁶² Vladimír Fiala (1881?–po 1948), český průmyslník. V letech 1909–1948 ve službách Škodových závodů, 1925–1933 vrchní obchodní ředitel. Štrůjce miliardových obchodů především s malodohodovými státy. Za informaci vděčíme Mgr. Radku Diestlerovi.

⁶³ Vilém Hromádka (1881–1959), český technik a průmyslník. Od r. 1904 technický vedoucí různých firem v Polsku a v Rusku, po návratu v r. 1921 zaměstnán ve Škodových závodech; 1930–1934 technický ředitel, později generální ředitel a předseda správní rady.

19. Bidlo Zakrzewskému

Praha, 13. 11. 1933.

Milý příteli!

Podle Ročenky „Slovanského ústavu“ dosahujete dnes 60. roku svého plodného a záslužného života. Je mi velikým potěšením, že Vám mohu k tomu blahopřáti při Vašem dobrém zdraví a v pilné vědecké práci. Přeji Vám, abyste nyní na výši svého vědeckého rozvoje mohl dokonati svá stěžejní díla osvětlující dějiny polského národa, a také v soukromém životě vlastním i své rodiny klidil dobrou žeň.

Vzpomínaje dnes také s radostí našich dávných, přátelských styků, zvláště pak našeho společného pobytu a našich rozhovorů kdysi v Poznani, prosím Vás, abyste mi i pro budoucnost zachoval své vzácné přátelství.

Rmoutí mne ovšem, že Vám dosud nemohu podati zprávy o výsledku intervence u pana Löwensteina.⁶⁴

Přijměte můj srdečný pozdrav!

Váš

J. Bidlo

20. Zakrzewski Bidlovi

Lvov, 13. 12. 1933.

Wielce Szanowny Panie Kolego i Kochany Przyjacielu!

Bardzo serdecznie dziękuję Panu za dwa listy: jeden otrzymałem już blisko miesiąc temu, drugi dzisiaj. Nie odpowiadałem zaś odrazu na list pierwszy, gdyż w „Vyroční zpráva”⁶⁵ jest błąd w mej dacie urodzenia; nie w listopadzie, lecz dzisiaj ukończyłem lat 60; w ten sposób zrównałem się z Wami co do krzyżyka (w naszym języku krzyżyk – to dziesięciolecie). Czuję się na zdrowiu wogóle dość dobrze, ale mam i ja dolegliwości (wątroba i pęcherz i t. d.).

Bardzo, raz jeszcze, serdecznie dziękuję za pamięć o tej sześćdziesiątce, i przepraszam, że odpisuję z wytłumaczeniem powyżej opóźnieniem.

Tak, doświadczenia człowiek trochę zdobył, wiedzy to już mniej. Pocziwie robicie, że mnie zachęcacie do jakiejś większej syntetycznej pracy, ale to będzie, względnie byłaby trudna sprawa. Literatura bieżąca poświęcona początkom Polski ciągle wraca do mych studjów, bądź częściej je ganiąc, bądź chwając. Ja tymczasem odszedłem od tych czasów, i chociaż w rękopisach leżą duże jeszcze prace, jedna poświęcona samym początkom, druga z XII w., jednak nie położyłem na nich ostatniej redakcyjnej ręki i gotowe zostać niewykończone.

Zakład Narodowy Ossolińskich wyda, ale to dopiero za jakiś czas moje „Zagadnienia Historyczne” w II wydaniu.⁶⁶

Ja dużo pracowałem nad końcem XIV. w. i jak dotąd nic z tego nie wyszło.

Od ½ roku siedzę z całą energią nad Batorym i powiem, że bardzo mnie te czasy entuzjasmują, i o ile zdrowie starczy, może coś z tego wyjdzie.

⁶⁴ Karel Loevenstein (1885–1938), český právník a průmyslník, v l. 1927–1937 generální ředitel Škodových závodů v Plzni, od r. 1934 rovněž předseda správní rady. Srov. předchozí dopis.

⁶⁵ V poslední ročenke vydané před Zakrzewského úmrtím je opravdu mylně uvedeno jako datum narození „13. XI, 1873“. Ročenka Slovánského ústavu 3, 1930, s. 31.

⁶⁶ Stanisław ZAKRZEWSKI, *Zagadnienia historyczne*, Lwów 1936.

Uczeń mój, magister Władysław Bandura⁶⁷ jedzie do Pragi jako stypendysta Waszego Rządu. Kazałem Mu pracować w Pańskim Seminarjum, a także chodzić na wykłady i ćwiczenia Kolegi Macurka, któremu przy sposobności proszę się pięknie pokłonić. Polecam Wam bardzo p. Bandurę, jest to skromny i pilny człowiek. Jego temat to Zamojski i sprawy polsko-węgiersko-siedmiogrod[z]ko-mołdawskie w końcu XVI i na początku XVII w.

Zdaje mi się, że to stypendjum także się o Pana opierało; jeśli tak, proszę przyjąć piękne podziękowanie. Mnie bardzo zależy na tem, by p. Bandura czas w Pradze pożytecznie wyzyskał.

Dziękuję również bardzo serdecznie za starania w sprawie Inż. Zimnego; żałuję bardzo, że nic dla Niego nie można uzyskać, przecież to pół-czeskie dziecko, który parę lat życia spędził w Czechach. Ale trudno.

Z wysokiem poważaniem i serdecznym uściskiem ręki

St. Zakrzewski

21. Zakrzewski Bidlovi

Lvov, 8. 1. 1934.

Wielce Szanowny i Kochany Kolego!

Przesyłając najlepsze noworoczne życzenia „ad multos annos integerimamque salu-tem” polecam oddawcę niniejszego, mgra Władysława Bandurę, nie wątpiąc, że pod Pańskim kierunkiem wyrobi w sobie czeską systematyczność i energję pracy.

Z wysokiem poważaniem i serdecznem pozdrowieniem

St. Zakrzewski

PIOTR BILIŃSKI – MAREK ĐURČANSKÝ

Correspondence between Stanisław Zakrzewski and Jaroslav Bidlo

ABSTRACT

The edition provides access to correspondence between Polish historian Stanisław Zakrzewski (1873–1935) and his Czech colleague Jaroslav Bidlo (1869–1937) who were both prominent personalities of national historical schools.

While Zakrzewski was specialized in the medieval Polish history, most of the works of Bidlo were focused on the Unity of Czech Brethren in the 16th century and its Polish exile branch. The edition consists of 21 letters. The oldest one is dated 1906 – four years after both men met for the first time in the city of Posen. The initial part of the series, which was written before the World War I, deals mostly with the exchange of publications and their reviews in *Český Časopis Historický* (Czech Historical Review) and *Kwartalnik Historyczny* (Historical Quarterly).

After the war both scholars were engaged in the restoration of scientific contacts between the Czech and the Polish historiography. Zakrzewski and Bidlo also took part in setting up of a common platform for the East and Central European historians (Federation of the Historical Societies of Eastern Europe). The majority of letters from the turn of the 1920s and 1930s is still dealing with the subject of Federation, as well as with the academic peregrination between the universities in Lemberg and Prag.

Translation Marek Đurčanský

⁶⁷ Władysław Bandura (* 1908) studoval v letním semestru 1933/34 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy jako stipendistą polské vlády. Vedle Bidlových měl zapsány přednášky J. Pekaře, D. Dorošenka, A. L. Bema a J. Macúrka. Ústav dějin UK a Archiv UK, fond FF UK, katalogy posluchačů.